

Uomo

Eduskunnan oikeusasiamies

Kirje 9.5.2001 Dnro 600/4/99

VASTAUS LISÄSELVITYS- JA LAUSUNTOPYYNTÖÖN

Pyydettyinä lisäselvityksenä ja lausuntona Meri Eloheimon ja viiden muun henkilön kanteluun oikeusministeriö kunnioittavasti lausuu seuraavaa:

1 Ennakkoäänestyksen järjestäminen vuoden 2000 presidentinvaalissa ja kunnallisvaaleissa ja kehitys vuoden 1999 jälkeen

1.1 Yleistä

Vaalilain (714/1998) 9 §:n 1 momentin mukaan ennakkoäänestyspaikkoja ovat muun ohella asetuksella säädettävät kotimaan yleiset ennakkoäänestyspaikat, joita on oltava, jollei erityisestä syystä muuta johdu, jokaisessa kunnassa vähintään yksi, sekä asetuksella säädettävät Suomen edustustot. Vuoden 2000 kunnallisvaaleissa voitiin äänestää ennakolta myös ulkomailla. Vaalilailla kumotun kunnallisvaalilain (361/1972) mukaan ennakkoäänestyksen toimeenpaneminen ulkomailla ei ollut mahdollista. Ennakkoäänestys ulkomailla voitiin ennen vaalilain voimaantuloa 8.10.1998 toimittaa vain eduskuntavaaleissa, presidentinvaalissa ja europarlamenttivaaleissa.

1.2 Kotimaan yleiset ennakkoäänestyspaikat

Vuoden 2000 presidentinvaalia varten oikeusministeriö sopi Suomen Posti Oy:n kanssa siitä, että Posti huolehtii ennakkoäänestyksen järjestämisestä 537 postikonttorissaan ja perustaa ennakkoäänestystä varten 19 tilapäistä toimipaikkaa. Näistä kolme perustettiin sellaiseen kuntaan (Iniö, Merimasku ja Värtsilä), jossa ei enää ollut perinteistä postikonttoria ja jossa kunta ei ottanut huolehtiakseen ennakkoäänestyksestä yleisissä ennakkoäänestyspaikoissa. Muut 16 tilapäistä ennakkoäänestyspaikkaa sijaitsivat kunnissa, joissa myös ainakin yksi perinteinen postikonttori toimi ennakkoäänestyspaikkana. Nämä kunnat ja uudet ennakkoäänestyspaikat niissä olivat seuraavat:

Enontekiö	99400 Enontekiö
tilapäinen toimipaikka	99490 Kilpisjärvi
Inari	99800 Ivalo
	99870 Inari
tilapäinen toimipaikka	99930 Sevettijärvi

✓

Kittilä	99100 Kittilä
tilapäinen toimipaikka	99130 Sirkka
Posio	97900 Posio
tilapäinen toimipaikka	97960 Kuloharju
tilapäinen toimipaikka	97895 Mourujärvi
Pudasjärvi	97900 Pudasjärvi
tilapäinen toimipaikka	93190 Siurua
tilapäinen toimipaikka	93190 Siurua
tilapäinen toimipaikka	93240 Rytinki
tilapäinen toimipaikka	93270 Ervasti
Rovaniemi, mlk	96900 Saarenkylä
	97140 Muurola
	97625 Vanttauskoski
tilapäinen toimipaikka	97420 Lohiniva
Sodankylä	99600 Sodankylä
tilapäinen toimipaikka	99690 Vuotso
tilapäinen toimipaikka	99740 Syväjärvi
Suomussalmi	89600 Suomussalmi
tilapäinen toimipaikka	89670 Leinola
tilapäinen toimipaikka	89760 Piispanjärvi
tilapäinen toimipaikka	89830 Vuokki
Utsjoki	99980 Utsjoki
tilapäinen toimipaikka	99950 Karigasniemi

Yleisiä ennakkoäänestyspaikkoja, joissa ennakkoäänestyksestä huolehti Posti, oli vuoden 2000 presidentinvaalissa siten 556. Vuonna 1999 toimitetuissa eduskuntavaaleissa kussakin edellä mainitussa 9 kunnassa oli ainoastaan yksi ennakkoäänestyspaikka.

Vuoden 2000 presidentinvaalia varten ministeriö sopi 89 sellaisen kunnan kanssa, joissa ei enää ollut perinteistä postikonttoria, että kunta huolehtii ennakkoäänestyksen järjestämisestä yleisissä ennakkoäänestyspaikoissa osoittamissaan toimitiloissa. Näissä kunnissa yleisiä ennakkoäänestyspaikkoja oli 97. Esimerkiksi Korppoon saaristokuntaan perustettiin kunnan ennakkoäänestyspaikkoja aikaisemman yhden Postin tilapäisen ennakkoäänestyspaikan sijaan neljä.

Siten presidentinvaalissa yleisinä ennakkoäänestyspaikkoina toimivat, Ahvenanmaata lukuun ottamatta, Postin 556 ja kuntien 97 ennakkoäänestyspaikkaa eli yhteensä 653. Jokaisessa Manner-Suomen kunnassa oli ainakin yksi yleinen ennakkoäänestyspaikka. Nämä ennakkoäänestyspaikat säädettiin asetuksella kotimaan yleisistä ennakkoäänestyspaikoista vuoden 2000 tasavallan presidentin vaalissa 22.10.1999/965. Ahvenanmaan maakunnassa ennakkoäänestyspaikkoina toimivat samat 15 Ahvenanmaan postin konttoria kuin aikaisemmissakin vaaleissa (Asetus Ahvenanmaan maakunnassa olevista yleisistä ennakkoäänestyspaikoista vuoden 2000 tasavallan presidentin vaalissa 5.11.1999/1017).

Vuonna 1999 toimitetuissa eduskuntavaaleissa ja europarlamenttivaaleissa ennakkoäänestyspaikkoina olivat 538 Suomen Posti Oy:n postikonttoria ja viisi sen tilapäistä ennakkoäänestyspaikkaa sekä 92 kunnan ennakkoäänestyspaikkaa eli kaikkiaan 635, joten presidentinvaalissa ennakkoäänestyspaikkoja oli saatu perustettua Ahvenanmaan maakunta pois lukien 18 enemmän kuin eduskuntavaaleissa, pääosin harvaanasutuille seu-
duille.

Vuoden 2000 kunnallisvaaleissa kotimaan yleisiä ennakoäänestyspaikkoja oli 658. Ennakoäänestyspaikkoina toimivat Postin 472 konttoria ja neljä Postin tilapäistä ennakoäänestyspaikkaa kunnan osoittamissa tiloissa. Näistä kolme perustettiin jälleen kuntiin (Iniö, Merimasku ja Värtsilä), joissa ei ollut perinteistä postitoimipaikkaa ja joissa kunta ei ottanut huolehtiakseen ennakoäänestyksestä yleisissä ennakoäänestyspaikoissa, sekä yksi (99950 Karigasniemi) Utsjoen kuntaan siellä olevan postitoimipaikan 99980 Utsjoki lisäksi. Yleisiä ennakoäänestyspaikkoja, joissa ennakoäänestyksestä huolehti Posti, siten oli 476. Muissa sellaisissa kunnissa, joissa ei enää ollut perinteistä postia, kunta huolehti ennakoäänestyksen järjestämisestä yleisissä ennakoäänestyspaikoissa osoittamissaan toimitiloissa. Näitä kuntia oli 91 ja niissä yleisiä ennakoäänestyspaikkoja 102. Sellaisissa kunnissa, joissa ennakoäänestyspaikkana oleva perinteinen postitoimipaikka oli kunnan keskustaajamassa, kunta perusti yhden tai useamman yleisen ennakoäänestyspaikan muualle kuntaan; tällaisia kuntia oli 48 ja niissä kuntien ennakoäänestyspaikkoja 80. Kokemukset kuntien järjestämästä ennakoäänestyksestä ovat olleet hyviä, sillä äänestystoimitus kuntien toimipaikoissa on sujunut yhtä hyvin kuin postikonttoreissa.

Verrattuna vuoden 2000 presidentinvaaliin ennakoäänestyspaikkoja vuoden 2000 kunnallisvaaleissa Manner-Suomen kunnissa oli viisi enemmän. Ahvenanmaan maakunnassa ennakoäänestyspaikka perustettiin vain Maarianhaminaan niitä äänioikeutettuja varten, joiden kotikunta on Manner-Suomessa. Ennakoäänestyspaikat kotimaassa säädettiin valtioneuvoston asetuksella kotimaan yleisistä ennakoäänestyspaikoista vuoden 2000 kunnallisvaaleissa (3.8.2000/709) ja tasavallan presidentin asetuksella Ahvenanmaan maakunnassa olevasta yleisestä ennakoäänestyspaikasta vuoden 2000 kunnallisvaaleissa (18.8.2000/739).

Ennakolta äänestäneitä vuoden 2000 presidentinvaalin ensimmäisessä vaalissa oli kaikkiaan 1 366 233 (44,5 % äänestäneistä) ja toisessa vaalissa 1 517 061 (47,4 %) sekä vuoden 2000 kunnallisvaaleissa 844 867 (37,7 %). Vuoden 1999 eduskuntavaaleissa ennakolta äänesti 1 094 283 (40,4 % äänestäneistä).

2 Riittävien ennakoäänestysmahdollisuuksien turvaaminen tulevaisuudessa

2.1 Postikonttoreiden lakkauttaminen

Suomen Posti Oy toimii liiketaloudellisin perustein, jolloin postikonttoreiden pysyvyys ja lukumäärä määräytyy myös liiketaloudellisin perustein. Postin maaliskuussa 2000 julkaiseman toimintasuunnitelman mukaan sillä tulisi kesäkuun 2001 loppuun mennessä olemaan koko maassa noin 250-300 postikonttoria. Myöhemmin postikonttorien määrä saattaa vähentyä edelleen.

2.2 Yleiset ennakoäänestyspaikat kuntien vastuulle

Vaalijärjestelmän teknistä kehittämistä selvittänyt työryhmä on luovuttanut 18.6.2001 mietintönsä oikeusministeriölle. Mietinnössä ehdotetaan, että kotimaan yleisiä ennakoäänestyspaikkoja koskeva päätöksenteko siirretään valtioneuvostolta kunnille. Vaalipäivien äänestyspaikkojen lukumäärästä ja sijainnista päättäminen on jo perinteisesti kuulunut kunnalle. Kunnat siis päättäisivät siitä, kuinka monta yleistä ennakoäänestyspaikkaa kunnassa olisi ja missä ne sijaitisivat.

Kunnalla voidaan katsoa olevan parhaat edellytykset arvioida kuinka monta ennakoäänestyspaikkaa ja vaalipäivän äänestyspaikkaa kunnassa tulisi olla ja missä päin kuntaa niiden tulisi sijaita. Työryhmän ehdotuksen mukaan kussakin kunnassa tulisi, jollei erityisestä syystä muuta johdu, vähintään yksi yleinen ennakoäänestyspaikka ja kunnan jokaisella äänestysalueella vaalipäivän äänestyspaikka. Päätökset äänestysalueista tekisi edelleen valtuusto ja ennakoäänestyspaikoista ja vaalipäivän äänestyspaikoista kunnanhallitus.

Kunta voisi määrätä ennakoäänestyspaikoiksi pääasiassa omia virastojaan. Soveltuvia ennakoäänestyspaikkoja olisivat esimerkiksi kunnantalo, kirjasto, koulu ja palvelukeskus. Kunta voisi myös hankkia ennakoäänestyksessä tarvittavat tilat tai henkilöstön taikka molemmat joko kokonaan tai osaksi joltakin muulta kunnassa toimivalta luotettavalta organisaatiolta. Tällaisina tahoina tulisivat kysymykseen lähinnä vain kunnassa olevat valtion virastot tai suurten julkisoikeudellisten laitosten, kuten kansaneläkelaitos toimipaikat tai Postin postikonttorit ja Ahvenanmaan maakunnassa Ahvenanmaan posti. Kunta järjestäisi ennakoäänestyksen omalla kustannuksellaan. Valtio suorittaisi kunnille valtiollisissa vaaleissa kaikkia vaalimenoja varten kertakorvauksen. Ennakoäänestyspaikalle ja vaalipäivän äänestyspaikalle asetettaisiin tiettyjä vaatimuksia. Äänestyspaikassa tulisi olla riittävästi tilaa äänestystoimitusta varten ja paikkaa valittaessa tulisi pyrkiä varmistamaan, että paikka on taloudellisten ja aatteellisten kytkentöjen kannalta mahdollisimman puolueeton. Ennakoäänestys voitaisiin kuitenkin järjestää Postin tiloissa, mitä puoltaa postin yli 30-vuotinen asema ennakoäänestyksen järjestäjänä. Asiamiespostit eivät tulisi pääsääntöisesti kysymykseen, koska ne toimivat useimmiten liikeyritysten yhteydessä. Tarkoituksena on, että ennakoäänestyspaikoista tulisi mahdollisimman pysyviä. Vaalipäivän äänestyspaikat ovat yleensä olleet kuntien omissa tiloissa, joten uudistus ei toisi muutoksia tähän. Uudistus on tarkoitus toteuttaa vuoden 2003 eduskuntavaaleissa.

Asiakirjat palautetaan ja vaalijärjestelmän teknistä kehittämistä selvittäneen työryhmän mietintö liitetään oheen.

Osastopäällikön sijainen
Hallitusneuvos

Jarmo Törneblom

Ylitarkastaja

Olli Muttilainen

LIITTEITÄ

C
E
c
9

k

Kä
Ete
001